

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUELÒGICA AL
PASSEIG PICASSO, 5-21.
BARCELONA (EL BARCELONÈS)

Codi: MHCB: 118/05

Data de la intervenció: 13 d'abril-6 de maig de 2005

Noemí Nebot Pich
Febrer de 2007

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA.....	3
2. INTRODUCCIÓ.....	4
3. ENTORN GEOGRÀFIC.....	5
4. CONTEXT HISTÒRIC.....	6
5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.....	9
6. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ I OBJECTIUS.....	
7. METODOLOGIA.....	12
8. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS.....	13
9. CONCLUSIONS.....	17
10. BIBLIOGRAFIA.....	20
11. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC.....	21
12. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA.....	28
12.1. Documentació fotogràfica.....	28
12.2. Documentació planimètrica.....	33

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Passeig Picasso, 5-21
UBICACIÓ	Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC)	X: 431,731 Y: 4581,355 Z: 7,1 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	13 d'abril-6 de maig de 2005
PROMOTOR	Espelsa
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Noemí Nebot Pich

2. INTRODUCCIÓ

Aquesta intervenció arqueològica efectuada entre els dies 13 i 24 d'abril de 2005, ha estat portada a terme al Passeig Picasso, 5-21 del districte de Ciutat Vella de Barcelona.

El Passeig Picasso es troba a una cota de 8,05 metres per sobre del nivell del mar.

La intervenció arqueològica, derivada dels treballs de l'empresa FECSA i adjudicats a l'empresa ESPELSA, ha estat encarregada a l'empresa d'arqueologia ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Noemí Nebot Pich i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

3. ENTORN GEOGRÀFIC

Barcelona està situada a la costa mediterrània, en el lloc anomenat el Pla de Barcelona, comprès entre els rius Besòs i Llobregat. Al nord es troba la serra de Collserola, on hi ha el Tibidabo, que n'és el cim més alt (542 m). La serralada de Sant Mateu a llevant i el massís de Garraf a ponent fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió, sobre el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps el seu desenvolupament que, amb Montjuïc vora el mar, ha facilitat la defensa del seu litoral. Els seus orígens se situen en el petit pujol del Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, on la ciutat restà reclosa fins a la desaparició de les muralles durant el segle XIX. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central anomenat barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals situats al seu voltant que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, el Portal de l'Àngel, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir la Rambla i el Raval, varen començar a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

Al nord de la ciutat antiga s'estén l'Eixample, una àmplia zona quadriculada planificada a la segona meitat del segle XIX, segons el pla d'Ildefons Cerdà, un cop s'havien enderrocat les muralles que encerclaven la ciutat i que oprimia el seu desenvolupament.

4. CONTEXT HISTÒRIC

El Passeig Picasso pertany al districte de Ciutat Vella de Barcelona. L'espai que avui ocupa el parc va ser l'escollit pel govern borbònic per edificar la Ciutadella, i es va tractar, sens dubte, d'un dels episodis de la història de la ciutat que més va transformar l'espai urbà barceloní des de la construcció de les muralles medievals. És interessant veure el perquè es va realitzar aquesta construcció, les conseqüències que va tenir per a la ciutat i quina va ser la seva evolució en el temps fins que al segle XIX va ser transformat en espai verd per la ciutat, inserint-lo en l'àmbit del projecte de l'Eixample barcelonina i enderroc de les muralles.

És gràcies al cadastre de 1716 que podem fer un anàlisi en profunditat de la ciutat. La seva confecció va ser conseqüència directa de la guerra de successió, per tal de poder portar a la pràctica la reforma fiscal de la Nova Planta. El nou sistema fiscal relacionava directament cada individu amb l'Estat, el que representava un major control de la gent, dels seus moviments, ocupacions i fortunes, i comportava la formació d'una gran massa de documentació. El cadastre a més de la informació de tots i cada un dels focs i cases, (situant-los amb precisió a cada carrer) contrastat amb d'altres fonts documentals, permet d'estudiar la realitat urbana de la Barcelona de 1716 i reconstruir la situació anterior al setge i a les demolicions realitzades per edificar la Ciutadella

El segle XVIII, per Barcelona, va representar un segle de profundes transformacions amb dos etapes diferenciades: la primera dominada totalment per la nova dependència d'un Estat centralista, amb la preeminència de l'hegemonia de l'element militar, primer gran agent transformador de la ciutat i la segona, una etapa d'empenta demogràfica i creixement econòmic amb un poder cada cop més important de caràcter privat¹.

¹ Garcia i Espuche, A. Espai i societat a la Barcelona preindustrial. Edicions de la Magrana. Institut Municipal d'Història. Barcelona. 1986.

El triomf borbònic de 1714 va significar una transformació radical del marc institucional. Supressió de les institucions autònomes, decret de Nova Planta, unit a les dos tendències que han crescut durant els segles precedents: aristocratització del govern municipal i militarització de les ciutats. Aquests dos factors ajuden a la monarquia a tenir un major control sobre l'engranatge polític. Fins i tot a nivell municipal, una nova burocràcia, designada pel rei i preferentment procedent de l'estament nobiliari, passarà a controlar els càrrecs més importants.

El Consell de Cent serà substituït per un Ajuntament, de patró castellà, que tindrà jurisdicció sobre un territori més restringit. Així, el govern municipal heretarà els defectes del model, agreujat per una dotació econòmica petita.

Els gremis perdran una bona part del seu poder tradicional en no tenir cabuda a l'Ajuntament borbònic. En esdevenir el govern municipal un poder totalment secundari, la ciutat quedarà sotmesa al poder militar. La màxima autoritat d'aquest poder en el Principat estarà en la figura del Capità General. La primera funció del nou cadastre serà mantenir un exercit que asseguiri el control de la monarquia sobre el Principat.

Entre les seves funcions el Capità General tindrà les d'imposar les obres de tipus "defensiu", a la vegada que tindrà un ampli marge de decisió en les obres a edificar sobre terrenys públics, així com les obres que afecten a carrers i places amb la qual cosa agafarà sempre que vulgui competències de l'Ajuntament. Aquest últim només s'encarregarà d'obres de poca envergadura sempre supeditat a l'iniciativa dels capitans generals.

L'estructura física de Barcelona era de carrers estrets, plens de reclaus i volades i les vies que travessaven la ciutat eren poques i difícilment transitables per les tropes. Aquesta morfologia dificultava tant el reforçament de les defenses com el control sobre la població. És així com les primeres intervencions urbanístiques estigueren orientades a assegurar aquests dos punts. En un principi el dispositiu militar s'adaptà a les circumstàncies i s'estructurà seguint dos eixos bàsics, que són els únics que permeten moviments de tropes en cas de revolta- i desfilades en temps de pau -: el passeig de la Marina i la Rambla. És així com aquestes vies quedaren

dominades per les casernes de la Llotja i de l'Estudi General. Aquests eixos, però, no podien dominar l'autèntic centre de la ciutat. Fou així com la ciutat patirà la transformació més important des de la construcció de les muralles medievals: la formació de la Ciutadella i la seva Esplanada. Aquestes dues construccions resolien el problema defensiu però van representar un gran cost per la ciutat².

La necessitat de la construcció d'una fortalesa a la ciutat de Barcelona venia plantejant-se des de l'any 1652, però va ser el procés de militarització sense traves el que finalment va fer realitat aquesta construcció. Des de la nova fortalesa es podia reforçar el moll, la part més dèbil de la marina, i el més important, dominar l'àrea més poblada de la ciutat. La construcció de la Ciutadella va comportar la formació d'una esplanada al seu voltant, el que va obligar a l'enderrocament d'un ampli sector urbà.

Gràcies a diverses fonts, entre elles el Cadastre, s'ha pogut quantificar el número de cases enderrocades en 1.015 (incloent les ja enderrocades durant el setge i assalt de la ciutat), és a dir, el 17% del total de la ciutat.

La historiografia "tradicional" defensava un tant per cent més elevat, interpretant com una clara voluntat de càstig el fet d'enderrocar una àrea de la ciutat considerada com la més important. No és fins la valoració que Sanpere i Miquel que es té un millor coneixement dels fets que en rebaixa la importància dels efectes. Tot i que la valoració de Sanpere i Miquel s'acosta més a la realitat que les anteriors, encara es fixa sobretot en les cases i edificis singulars enderrocats i no es planteja suficientment la repercussió, a curt i llarg termini, sobre el conjunt de la ciutat. Per acostar-se a aquesta realitat, per Garcia i Espuche, *és necessari analitzar l'àrea enderrocada en la seva heterogeneïtat i situar-la en el context del funcionament global de Barcelona*. La zona enderrocada no era una zona homogènia, és a dir, no era ni rica ni pobre. Es tractava d'una zona amb funcions ben determinades i de molt pes en el conjunt de la ciutat, és per això, que la seva anàlisi va lligada al coneixement i a l'estudi de la globalitat urbana.

² Garcia i Espuche, A. Espai i societat a la Barcelona preindustrial. Edicions de la Magrana. Institut Municipal d'Història. Barcelona. 1986.

Pel que fa a l'augment demogràfic i a l'empenta econòmica, no es donarà fins la segona meitat del segle, quan la iniciativa privada adquirirà un pes més destacat, reimpulsant el trencament econòmic i demogràfic advertit des de finals segle XVII i truncat per la guerra. L'espurna que provocà el primer impuls comercial no va sortir de Barcelona directament sinó d'una expansió agrícola entorn de múltiples pols. És a partir de 1743, quan comencen a detectar-se aquests canvis econòmics: progressiu refermament de les noves manufactures cotoneres, la formació de la Real Compañía de Indias (1756) i la creació de la Junta de Comerç (1758)³.

La fortalesa de Verboom, comença a ser objecte de crítiques des de el punt de vista estratègic a finals del segle XVIII. Conseqüència de la conquesta del castell de Figueres, l'any 1794, queda palès que ni les immenses estrelles eren inexpugnables ni protegien les ciutats dels canons. Si queia la fortalesa, la ciutat no tenia cap possibilitat de reaccionar. El mateix any de la caiguda del Castell de Figueres els diputats de l'Ajuntament de Barcelona demanen a Godoy la neutralització dels bastions de la Ciutadella. La història de la fortificació com a representació de la repressió no s'havia acabat, torna amb força durant l'any 1809, 1828-1830 i l'explosió revolucionària de 1835. L'idea d'enderrocament de l'any 1794, fou llançada de nou pels constitucionalistes de 1821, que volien una expansió de la ciutat en els terrenys de l'Esplanada. Aquesta idea seria llançada de nou amb més força l'any 1840. Malgrat tot la fallida dels processos revolucionaris asseguraria la pervivència de la fortalesa al llarg de l'etapa de governs moderats que arribà fins el 1854. L'any 1868 la Ciutadella era una fortalesa assetjada pels elements de la nova ciutat: cases, passeigs, jardins, fàbriques i vies de ferrocarril.

El projecte d'Eixample de Cerdà, convertirà aquesta àrea en peça decisiva de l'estructura viària i funcional de la nova ciutat. Ja a principis dels anys 60, la contradicció entre la permanència de la fortalesa i la construcció de l'Eixample, és un dels arguments utilitzats per recuperar aquests terrenys sota domini

³ Garcia i Espuche, A. Espai i societat a la Barcelona preindustrial. Edicions de la Magrana. Institut Municipal d'Història. Barcelona. 1986.

militar. A part d'aquests arguments, estaven els purament funcionals: l'espai ocupat per la Ciutadella era l'àrea d'expansió natural de les activitats mercantils, industrials i portuàries. Quan amb la revolució de l'any 1868 s'aconsegueix la recuperació del solar que ocupa la fortalesa, a diferència del que es pensava durant els anys 40, ja es planteja que es converteixi en un parc.

Dos foren els projectes presentats: el de Grau i Roca i el de Josep Fontserè i Mestres. El primer definia el parc com a part d'un projecte urbanístic, molt més ambiciós. Així disposà el parc de manera que les vies essencials de connexió de la ciutat poguessin esquivar-lo. Procurava evitar el bloqueig de l'expansió cap a llevant i per a potenciar-la, considera la possibilitat d'ampliar el port cap a aquesta direcció, tot recuperant la idea de Cerdà de situar-hi el centre neuràlgic dels sistemes ferroviaris i portuaris, en conjunció amb l'àrea industrial de Sant Martí de Provençals.

Per altra banda, el projecte de Fontserè restava principalment interessat en el disseny del parc i acabà perpetuant els efectes barrera que imposava la Ciutadella. Així el parc va esdevenir un obstacle a un nou front d'expansió de l'Eixample cap al terme de Sant Martí, potenciant el terme de Barcelona i els sectors on estan més consolidats els interessos creats. Probablement la força dels diversos grups de propietaris del sòl, la voluntat de controlar el creixement i la voluntat de l'Ajuntament de Barcelona de dotar espais monumentals a la ciutat i de reservar per al terme de la ciutat les funcions més representatives jugaran a favor de la proposta de Fontserè. Aquesta elecció, però no deixa de contrastar tan sols amb les propostes de Cerdà, sinó amb la visió de personatges pròxims a l'Ajuntament i representants de les forces vives de la ciutat, que pocs anys abans havien expressat, en les campanyes periodístiques, la voluntat pel retorn del solar de la Ciutadella.

Les obres del parc es van realitzar entre els anys 1881 i 1884. El projecte de Fontserè portava el lema: "els jardins són per a les ciutats com els pulmons per al cos humà". El projecte hagué de tenir en compte els edificis de la Ciutadella que no foren enderrocats: la Capella, l'Arsenal, actual Parlament de Catalunya, i el Palau del Governador. El paper de pulmó de la ciutat, va fer de la vegetació un element fonamental del parc. L'any 1883 es construí el jardí botànic i un any

més tard l'hivernacle. L'any 1888, amb motiu de l'Exposició Universal, s'hi bastiren diferents edificis, la major part d'ells avui desapareguts⁴.

Actualment el Parc, és un punt de trobada i esbarjo dels barcelonins i curiosos que visiten la ciutat durant tot l'any.

⁴ DD.AA. *Història de Barcelona*. Volum 6. "La ciutat industrial (1833-1897)". Edita Enciclopedia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 1993.

5. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

A continuació presentem un recull d'altres intervencions realitzades en aquesta mateixa zona i que són d'interès:

- **2005.** Intervenció arqueològica preventiva al Passeig Pujades, 10-20 sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Noemí Nebot Pich. Aquesta intervenció arqueològica preventiva va posar al descobert estructures vinculades a l'antic complex militar de la Ciutadella.
- **2005.** Intervenció arqueològica preventiva als carrers de la Ribera, 3 i Comercial, 11-19 sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Laia Santanach. Aquesta intervenció arqueològica va posar al descobert restes del conjunt urbanístic de l'antic barri de la Ribera.
- **2004- 2005.** Intervencions arqueològiques al solar del Passeig Picasso 24bis-30 sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Gemma Caballé. Aquestes intervencions arqueològiques ha posat al descobert part de l'estructura de l'església dels Menorets, un tram de l'antic carrer Joan Grec, espais destinats a magatzem i, al sector meridional, restes d'estructures baix medievals i d'altres de cronologia moderna.
- **2004.** Intervenció arqueològica al Passeig Picasso, 38-38bis, Salazar i Pol Castejón. Aquesta intervenció arqueològica va posar al descobert estructures d'edificacions de l'antic barri de la Ribera.
- **2001-2002.** Memòria de la intervenció a l'"antic Mercat del Born", sota la direcció tècnica dels arqueòlegs Pere Lluís Artigues Conesa i Antoni Fernández Espinosa. Aquesta intervenció va posar al descobert bona part del antic barri de la Ribera. Cal destacar la presència del Rec Comtal.
- **2002.** Memòria de la intervenció arqueològica preventiva al Passeig Picasso 24, 26, 28, 30 i 38-38bis sota la direcció tècnica

de l'arqueòloga Montserrat Río Carra. Aquesta intervenció preventiva va posar al descobert possibles restes del conjunt urbanístic de l'antic barri de la Ribera.

- **2002.** Memòria de les intervencions arqueològiques preventives al carrer Pujades, carrer Welington, carrer Almogàvers i Passeig Lluís Companys sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Ariadna Traveset i Civit. Aquestes intervencions preventives foren positives a les rases realitzades al Parc de la Ciutadella, on van deixar al descobert estructures vinculades amb l'antic complex militar de la Ciutadella.
- **2002.** Memòria de la intervenció arqueològica preventiva realitzada a la finca número 59 del carrer Ferran i carrer del Call, 28, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Iñaki Moreno Expósito. Aquesta intervenció preventiva va posar al descobert un pou de planta quadrangular excavat a la roca el qual no va ser possible datar com a conseqüència de la seva posterior reutilització com a fossa sèptica.
- **2001.** Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a l'entorn del Passeig del Born (carrer Sombrerers, Fossar de les Moreres i placeta de Montcada) i Plaça del Fossar de les Moreres, sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Daria Calpena i Marcos. Aquesta intervenció arqueològica va posar al descobert restes dels enterraments col·lectius realitzats durant el setge de Barcelona arrel de la guerra de successió que acabà l'11 de setembre de 1714. Les restes es trobaven amortitzant diferents estructures corresponents al segle XVIII (murs, col·lectors i embornals). A la vegada es va poder documentar un total de quinze enterraments corresponents a la necròpolis tardoromana que es localitzaven afectats pels enterraments del segle XVIII.
- **1998.** Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a l'antic Mercat del Born sota la direcció tècnica de les arqueòlogues Marta Fabregàs i Espadaler i Josefa Huertas Arroyo. Aquesta

intervenció arqueològica, mitjançant la realització d'una cala a l'interior del Mercat, va permetre documentar el Rec Comtal així com estructures associades.

- **1998-1997.** Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al carrer Comerç, 7, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Josep M. Vila i Carabasa. Aquesta intervenció arqueològica va posar al descobert vint tombes, que caldria afegir a les localitzades al carrer Pujades, 1 de cronologia alt medieval (segles VII-IX) i estructures muràries associades al barri de la Ribera (segle XIV-XVIII).
- **1997.** Memòria del seguiment arqueològic realitzat al solar del carrer Comerç, 7, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Albert Martín i Menéndez. Aquesta intervenció arqueològica va posar al descobert dos enterraments amb coberta de lloses de pedra.
- **1996.** Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al Passeig Pujades, 1 bis, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Albert Martín i Menéndez.
- **1995.** Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al Passeig Pujades, 1, sota la direcció tècnica de l'arqueòleg Albert Martín i Menéndez. Aquesta intervenció arqueològica va posar al descobert enterraments de cronologia alt medieval (segles VII-IX), així com estructures d'època moderna.

6. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ I OBJECTIUS

Els motius pels quals s'ha fet necessari un seguiment arqueològic al Passeig Picasso, 5-21, del districte de Ciutat Vella de Barcelona, han estat la llarga tradició històrico- arqueològica de que disposa la zona.

Sent especialment susceptible d'estudi la zona pels següents motius:

- Es troba a prop de l'Antic mercat del Born on s'han documentat importants restes d'època medieval i moderna.
- es troba a prop d'una necròpolis baix- imperial i alt- medieval.
- es troba al lloc on hi havia un dels baluards de la Ciutadella borbònica.

7. METODOLOGIA

Abans de començar els treballs i per tal d'aconseguir els objectius descrits anteriorment es necessitava una metodologia sistemàtica basada en el mètode de registre ideat per E.C. Harris i A. Carandini (Harris, 1979; Carandini, 1981). Es tracta de registrar els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'Unitat Estratigràfica" (UE) que individualitza els uns dels altres. Cada UE es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

La identificació d'UE s'estableix mantenint l'ordre d'aparició durant el procés d'excavació i es realitza utilitzant una clau, en aquest cas, de tres o més dígits, començant tota la seqüència numèrica en el 100 (nivell de paviment).

Aquest mètode es completa amb el material gràfic que està compost per les plantes i les seccions. Finalment inclou el material fotogràfic, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats i les restes documentades.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i és va realitzar mitjan la utilització de martell hidràulic i màquina retro excavadora, pel que fa a l'obertura de la rasa i la utilització de eines manuals per realitzar les tasques de buidatge i reposició final del carrer.

8. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

El dia 13 d'abril van començar els treballs al Passeig Picasso, 5-21, del districte de Ciutat Vella de Barcelona. Els treballs van consistir en l'obertura d'una rasa de 380 m de llargada (*rasa*), per tal de poder realitzar l'estesa de cable subterrani per part de l'empresa FECSA.

La *rasa* tenia unes dimensions de 380 m x 40 cm i una potència final respecte el nivell de carrer actual entre els 90 i els 70 cm.

El nivell de carrer actual, corresponent al Passeig Picasso 5-21, esta compost per sorres premsades (UE100). Això ha provocat que durant els treballs hagi estat molt difícil establir quins nivells de sorres es corresponien amb els nivells originals de pavimentació del Passeig i quins eren fruit dels constants buidatges de terres que s'han realitzat durant els últims anys, per tal d'instal·lar els diferents serveis que abasteixen la zona.

Cal destacar l'important número de serveis localitzats durant els treballs, les rases dels quals es trobaven reblertes amb les mateixes sorres que ja formaven el Passeig. S'han pogut localitzar fins a quatre serveis de la llum diferents, un d'ells instal·lat recentment, a més dels diferents punts d'aigua que són utilitzats pels recs dels jardins.

La **rasa** ha proporcionat una seqüència estratigràfica que comporta de dalt a baix: el nivell de carrer actual (UE 100, de sorres premsades de 10 cm de potència); de sota es localitzava en tota l'extensió de la rasa un nivell d'aportació (UE 101, compost per runa amb matriu de sorra i argila entre els 60 i els 80 cm de potència). Aquest nivell es troba afectat per les rases dels diferents serveis que abasteixen la zona actualment.

A la rasa realitzada al Passeig Picasso, 5-21 ha estat possible la localització d'una estructura arqueològica corresponent a un mur (UE 108).

L'estructura es localitza, respecte el nivell de carrer actual, en la seva part més conservada a 50 cm de potència i en la seva part més arrasada a 80 cm. Les seves dimensions són de 60 x 90 cm, amb una potència descoberta entre els 12 i els 30 cm. El seu parament presenta un arrebossat (UE 111) en la seva cara nord. En aquest s'observa una preparació de morter de calç de color

ataronjat amb important presència de sorres i gravetes (UE110) de 6 cm de potència.

La preparació, UE110, per sota de l'arrebossat, UE111, és igual a la preparació de paviment (UE112) que es troba funcionant amb el mur UE108. La preparació de paviment, UE112, es troba 80 cm per sota del nivell de carrer actual del Passeig Picasso, 5- 21 (UE100).

El mur UE108 així com la preparació de paviment, UE112, es localitzen profundament afectats per dos serveis (aigua i llum) el que no permet localitzar nivells originals associats a les unitats estratigràfiques localitzades.

9. CONCLUSIONS

Aquesta intervenció arqueològica realitzada al Passeig Picasso, 5-21 del districte de Ciutat Vella de Barcelona ha tingut un caràcter preventiu per tal de controlar les possibles restes arqueològiques que poguessin aparèixer derivades de les obres d'estesa de cable subterrani, dutes a terme per l'empresa FECSA.

Els treballs han donat lloc a la realització d'una rasa. Els serveis que actualment abasteixen la zona han condicionat la troballa de possibles estructures arqueològiques. Com s'ha explicat en línies anteriors, sota la crosta de sauló que correspon a l'actual nivell de carrer de la zona afectada, es localitza un paquet d'argiles i sorres aportades afectat per les rases dels serveis localitzats.

Tot i les limitacions plantejades a la rasa ha estat possible la localització d'un mur (UE108) que presenta una preparació de paviment associat a ell (UE112).

El mur es va localitzar profundament afectat per dos serveis, un de llum i un d'aigua, instal·lats amb anterioritat als treballs que ens ocupen. El mal estat en que han estat localitzades les restes ha condicionat la seva documentació, ja que només s'ha pogut realitzar de manera parcial, sent impossible localitzar estratigrafia original associada, profundament afectada, sinó destruïda, per la instal·lació dels serveis localitzats. És per això que no podem descriure les característiques de l'estructura ni tampoc donar una cronologia aproximada.

.D'aquesta manera només una futura intervenció arqueològica, o la recopilació de les dades obtingudes en els diferents seguiments realitzats a la zona, unit a un acurat estudi documental, ens permetria de determinar la naturalesa de l'estructura localitzada permetent-nos avançar en l'estudi de la ciutat.

10 REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 100	
Sector: RASA		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de carrer actual del Passeig Picasso, 5-21 format per sorres premsades amb una potència de 10 cm.			
MATERIAL DIRECTOR :	Sorres			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	101-112	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 101	
Sector: RASA		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació			
DESCRIPCIÓ :	Nivell d'aportació per tal d'anivellar el Passeig Picasso i que alhora està conformat pels rebliments de les rases dels serveis que abasteixen la zona. Té una potència entre els 60 i els 80 cm.			
MATERIAL DIRECTOR :	Sorra, argila i runa			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102-112	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 102	
Sector: RASA		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Servei			
DESCRIPCIÓ :	Servei d'aigua.			
MATERIAL DIRECTOR :	Tubo			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	103	Es reblert per	
	Cobreix a	100-104	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 103
Sector: RASA		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Rasa			
DESCRIPCIÓ :	Rasa servei UE 102			
MATERIAL DIRECTOR :	-			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	102,104
	Talla a	101	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 104
Sector: RASA		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Rebliment			
DESCRIPCIÓ :	Rebliment rasa servei UE 102			
MATERIAL DIRECTOR :	Saulò			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	103	Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 105
Sector: RASA		Fase: -	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Servei			
DESCRIPCIÓ :	Servei de la llum.			
MATERIAL DIRECTOR :	Tubo			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	106	Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	100,107
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 106	
Sector: RASA		Fase: -		Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Rasa				
DESCRIPCIÓ :	Rasa servei UE 105.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per	105,107	
	Cobreix a		Es cobert per	100	
	Talla a	101	Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 107	
Sector: RASA		Fase: -		Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Rebliment				
DESCRIPCIÓ :	Rebliment rasa servei UE 105.				
MATERIAL DIRECTOR :	Saulò				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a	106	Es reblert per		
	Cobreix a	105	Es cobert per	100	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 108	
Sector: RASA		Fase: -		Cronologia: Segle XVIII-XX	
DEFINICIÓ :	Mur				
DESCRIPCIÓ :	Mur de 60 cm de llargada per 90 cm d'amplada. Localitzat en la seva part més conservada a 50 cm respecte el nivell de carrer actual (UE100) i en la seva part més arrasada a 80 cm. Es pot documentar una potència entre els 12 i els 30 cm. esta lligat amb morter de calç de color blanc.				
MATERIAL DIRECTOR :	Pedra				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a	109	Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	100,110,11	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 109	
Sector: RASA		Fase: -		Cronologia: Segle XVIII-XX	
DEFINICIÓ :	Rasa				
DESCRIPCIÓ :	Rasa corr esponent al mur UE 108. No ha estat possible localitzar-la durant els treballs.				
MATERIAL DIRECTOR :	-				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per	108	
	Cobreix a		Es cobert per	100	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 110	
Sector: RASA		Fase: -		Cronologia: Segle XVIII-XX	
DEFINICIÓ :	Preparació				
DESCRIPCIÓ :	Preparació de l'arrebossat de calç del mur UE 108. De morter de calç de 6 cm de gruix.				
MATERIAL DIRECTOR :	Mortor de calç				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	108	Es cobert per	100,111	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 111	
Sector: RASA		Fase: -		Cronologia: Segle XVIII-XX	
DEFINICIÓ :	Arrebossat				
DESCRIPCIÓ :	Arrebossat de calç corresponent al mur UE 108.				
MATERIAL DIRECTOR :	Calç				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	108,110	Es cobert per	100	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 112		
Sector: RASA	Fase: -	Cronologia: Segle XVIII-XX		
DEFINICIÓ :	Preparació			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de paviment de morter de calç de 6 cm de potència de mateixes característiques que UE 110. Funciona amb el mur UE 108. Es localitza a 80 cm de potència per sota de l'actual nivell de carrer UE 100.			
MATERIAL DIRECTOR :	Morter de calç			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	110	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

11. BIBLIOGRAFIA

ARTIGUES, P LL; FERNÀNDEZ, A. *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic Mercat del Born* de Barcelona. CODEX. 2001-2002.

BALAGUER, V. *Las calles de Barcelona. Volum II*. Ed. Dossat S.A. Barcelona. 1987.

CABALLÉ, G. Informe preliminar de la intervenció arqueològica realitzada al Passeig Picasso 24- 30 de Barcelona. Codi MHCB 002/04. març 2004. Arqueocat, SL.

CABALLÉ, G. *Informe preliminar de la intervenció arqueològica realitzada al Passeig Picasso 24- 30 de Barcelona. Annex: documentació del carrer Joan Grec (sector 4)*. Codi MHCB 002/04. març 2004. Arqueocat, SL.

CALPENA, D. *Memòria de la intervenció arqueològica a l'entorn del Passeig del Born de Barcelona*. ATICS. 2001.

CARANDINI, A. *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona. 1981.

DD.AA. *Atlas de Barcelona*. Publicacions del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. Barcelona. 1982.

DD.AA. *Evolució urbana de Catalunya*. Edicions de la Magrana conjuntament amb l'Institut Municipal d'Història de l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 1983.

DD.AA. *Història de Barcelona*. Volum 5 "El desplegament de la ciutat manufacturera (1714-1833)". Edita Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 1993.

DD.AA. *Història de Barcelona*. Volum 6. "La ciutat industrial (1833-1897)". Edita Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 1993.

DD.AA. *El Parc de la Ciutadella. Una visió històrica*. Edita Avenç i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 1984.

DD.AA. *La formació de l'Eixample de Barcelona. Aproximacions a un fenomen urbà*. Recull de conferències presentades al cicle "Sobre la formació de l'Eixample de Barcelona" dirigit per Garcia i Espuche. Barcelona. 1990.

DD.AA. *Passat i present de Barcelona. Volum I i II. Materials per l'estudi del medi urbà*. Col·lecció Pau Vila. nº4. Publicacions edicions Universitat de Barcelona. Barcelona. 1983.

FÀBREGAS, M. I HUERTAS, J. *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic Mercat del Born* de Barcelona. 1998.

GARCIA I ESPUCHE, A. *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Edicions de la Magrana. Institut Municipal d'Història. Barcelona. 1986.

GARCIA I ESPUCHE. Canvis i permanències de l'herència espacial medieval. De la ciutat de la Ribera a la ciutat de la Rambla. Història de Barcelona. Volum 5. *El desplegament de la ciutat manufacturera (1714-1833)*. Edita Enciclopèdia catalana. Barcelona. 1992.

GARCIA I ESPUCHE. *Barcelona 1714-1940. 10 plànols històrics*. Selecció i textos.

GRAU, R. I LÓPEZ GUALLAR, M. "La gènesi del Parc de la Ciutadella: projectes, concurs municipal i obra de Josep Fontserè i Mestre (1868-1885)". A *el Pla de Barcelona i la seva història. Actes del I congrés d'història del pla de Barcelona celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 12 i 13 de novembre de 1983*. Edicions de la Magrana i l'Institut Municipal d'Història de l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 1984.

HARRIS, Edward C. *Principios de estratigrafía arqueológica*. Crítica. Barcelona. 1979.

MARTÍN, A. *Memòria del seguiment arqueològic al carrer Comerç, 7 de Barcelona*. Abril i Maig de 1997.

MARTÍN, A. *Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Pujades, 1bis de Barcelona*. 1996.

MARTÍN, A. *Memòria de la intervenció arqueològica al Passeig Pujades, 1 de Barcelona*. 1995.

MORENO, I. *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva a la finca número 59 del carrer Ferran i carrer del Call, 28 de Barcelona*. ATICS. 2002.

RÍO, M. *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a dos solars del Passeig Picasso de Barcelona*. ATICS. Juliol de 2002.

SANPERE I MIQUEL, S. *Fin de la nació catalana*. Ed. Base. Barcelona. 2001. Edició facsímil.

SOBREQUÉS I CALLICÓ, J. *Barcelona. Aproximació a vint segles d'història*. Capítol 3: "El desplegament de la ciutat manufacturera". La Busca edicions, s.l. Barcelona. 1999.

TRAVESSET, A. *Memòria de les intervencions arqueològiques preventives al carrer Pujades, carrer Wellington, carrer Almogàvers i Passeig Lluís Companys de Barcelona*. ATICS. 2002.

VILA, Josep Maria. *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Comerç, 7 de Barcelona*. Arqueociencia. 1997-1998.

13. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

13.1. Documentació fotogràfica



Fotografia 1. Detall del Passeig Picasso abans de començar els treballs.



Fotografia 2. Detall del Passeig Picasso abans de començar els treballs.



Fotografia 3. Detall treballs de buidatge de la rasa.



Fotografia 4. Detall treballs de buidatge de la rasa.



Fotografia 5. Detall rasa un cop realitzat el buidatge.



Fotografia 6. Detall rasa un cop realitzat el buidatge.



Fotografia 7. Detall rasa un cop realitzat el buidatge.



Fotografia 8. Detall perfil estratigràfic de la rasa realitzada. S'aprecia el paquet U.E.101.



Fotografia 9. Detall U.E.108.



Fotografia 10. Detall preparació arrebossat U.E.110.



Fotografia 11. Detall preparació paviment U.E.112.

13.1. Documentació planimètrica

Planimetria situació mur U.E.108.

Planta i secció U.E.108



LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA

NOM DEL PROJECTE: MEMÒRIA D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL PASSEIG PICASSO, 5-21. CODI MHCB 118/05

MUNICIPI/S: BARCELONA

COMARCA/QUES: EL BARCELONÈS

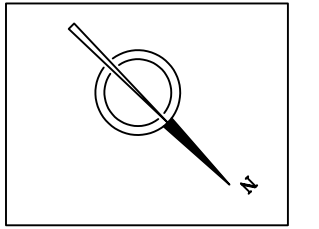
PROVÍNCIA: BARCELONA



DISSENY I ELABORACIÓ: ALEX MORENO, DAVID SOLER
 BASE CARTOGRÀFICA: INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA
 PROJECCIÓ UTM FUS 31N AMB DATUM EUROPEU DE 1950 (PARÀMETRES ICC/UB)

Escala 1:5.000





Carrer de la Ribera

Carrer Comercial

Carrer de la Fusina

Passeig de Picasso

Museu de Geologia

Museu de Zoologia

